

„Básník, dramatik a prozaik intimního života i světonázorového přerodu, průkopník moderní české poezie pro děti, překladatel poezie a příležitostně i esejista. Vytvořil se od spiritualisticky laděné pokorné poezie milostné a přírodní přes protifašistické a politické verše až k vyspělým lyrickoepickým skladbám. Svoji poezií pro děti se zapsal do srdcí několika dětských generací.“

František Hrubín se narodil jako nejstarší ze tří dětí v rodině stavitele. Poté, co otec v roce 1914 narukoval do války, se rodina odstěhovala do matčina rodiště, Lešan v Posázaví. Zde vychodil František obecnou školu a prožil nejhezčí léta svého života. Lásky k rodové chalupě, kterou nakonec získal do svého vlastnictví, a krásy lešanské přírody, kam se rád vracel, se mu stala celoživotní inspirací. V roce 1922 odešel František Hrubín do Prahy studovat gymnázium. Po maturitě (1932) krátce navštěvoval abiturientský kurz při obchodní akademii, pak přestoupil na studia na právnické fakultě, která vyměnil za studia na filozofii, avšak ani ta nedokončil. Začal pracovat v Ústřední knihovně hlavního města Prahy. V roce 1939 se oženil. Jeho dcera Jitka Minaříková, která se narodila v roce 1940, je překladatelkou z angličtiny a italštiny, syn Vít Hrubín (1945) vystudoval FAMU a pracoval jako televizní režisér (zemřel v roce 1995). Od května 1945 pracoval František Hrubín jako úředník na ministerstvu informací a od roku 1946 se živil výhradně literární tvorbou. V roce 1960 byl za své literární dílo jmenován zasloužilým umělcem. Zemřel krátce po operaci 1. března 1971 v Českých Budějovicích a pohřben je na vyšehradském hřbitově v Praze.

Hrubínova tvorba se rozbíhala do mnoha směrů. Od lyriky přes prózu až po drama a filmový scénář. Mezi elitu soudobého českého básnictví se zařadil hned prvotinou *Zpíváno z dálky* (1933), kde prokázal zralost a vyspělost básnické techniky. I v druhé sbírce z roku 1935, *Krásná po chudobě*, převládá milostná a přírodní lyrika, je však o něco hlubší v poznání a vyjádření české krajiny, na niž se Hrubín dívá vlastníma očima. Evokuje kouzelné a syté obrazy krajiny, její zimy a léta. Tematicky zůstává u lásky k životu, k chudým a k zemi. I třetí sbírka *Země po polednách* (1937) je plná

přírodní lyriky, ale důležitým a novým tématem je zamyšlení nad údělem člověka, uvažování o jeho bolesti, nenávisti a hrůze.

Za okupace prochází Hrubínova poezie dramatickým vývojem. Jde třemi proudy: první je pokračováním intimní a meditativní poezie třicátých let, druhý je proud politické lyriky a třetí přinesl na sklonku okupace první Hrubínovu knížku poezie pro děti. Linie intimní a meditativní lyriky pokračuje čtyřmi sbírkami: *Včelí plást* (1940), *Země sudička* (1941), *Cikády* (1943) a *Mávnutí křídel* (1944). Společným rysem se stávají pocity ohrožení a úzkosti a vědomí spoluzodpovědnosti za lidské činy. Básnické obrazy chudých a země se konkretizují a sílí přimknutí k pozitivním hodnotám minulosti i přítomnosti, jak je básníkovi představuje domov, rodová tradice, žena a dítě. Po válce vyšel z těchto čtyř sbírek výbor pod názvem *Zpěv hrobů a slunce*.

Druhou, politickou linii zastupují básně shrnuté do sbírek *Řeka nezapomnění* (1946) a *Chléb s ocelí* (1945). Byly to nepublikovatelné verše, v nichž hledá smysl války, přemýšlí nad tím, jaké síly se v ní srazily a o jaké hodnoty se v ní bojuje. Obě sbírky byly vydány až po válce. Vyvrcholením této etapy je však poéma *Jobova noc*. Vznikala na sklonku okupace a byla dokončena po osvobození. Není jen obrazem protektorátních Čech, ale především svědectvím vlastního Hrubínova zápasu o nové pojetí poezie. Vytvořil si symbolickou postavu básníka Joba, básníka staré země, který zbásňoval její odumírání. Hrubín chce v sobě překonat básníka Joba a stát se básníkem nové země. Jeho poéma končí strašlivým prokletím staré země. Její kompozice připomíná hudební skladbu s vracejícími se motivy a refrény. Ve sbírce *Nesmírný krásný život* (1947) se básník z pocitu labilitý života zachraňuje v milostném vztahu. Lyrickoepickou skladbou *Hirošima* (1948) reagoval Hrubín na vzrůstající nebezpečí nové války. Je zde plně vyjádřen pocit úzkosti z vynálezu ničivé atomové síly, která by mohla zahubit celý svět.

Třetí linii představuje poezie pro děti. Mállokterý básník vstoupil do tak obecného podvědomí jako Hrubín svou poezií pro děti. Celé generace dětí si četly a poslouchaly jeho verše. Sám Hrubín o své tvorbě pro děti říká: „*Verše pro děti jsem psal spontánně. Ze zkušenosti, ať už to byla dávná zkušenost z dětství nebo zkušenost otcovská, rojilo se množství nápadů, zdánlivě nevyčerpatelných, a pak stačil malý popud - písnička, kterou jsem zaslechl z oken školy, první neobratný dětský krůček, drobný děj přírodní - a už se říkadlo, sloka a někdy i celá básnička vznesly tak lehce jako bělásek ze zelené hlávky*“.

František Hrubín je vedle Josefa Václava Sládka nejvýznamnějším tvůrcem poezie určené dětem. Vychází z tradic lidové slovesnosti, zejména z tradic říkadel, jeho básně mají epické jádro a miniaturní konkrétní příběh. Vedle říkadel zaujímá v jeho díle důležité místo veršovaná pohádka (*Pohádka o Květušce a její zahrádce*, 1955). Hrdina pohádky má rysy současného dítěte, které vtípně a humorně řeší tradiční problematiku, jako například v druhé Hrubínově knize pro děti *Říkejte si pohádky* (1946).

V době nuceného odmlčení, které trvalo až do roku 1956, nemlčel Hrubín úplně. Pokračoval v tvorbě dětské poezie. V této době vznikly například knihy *Je nám dobře na světě* (1951), *Mánesův orloj* (1953), *Dívej se a povídej* (1955), *Pohádky z tisíce a jedné noci* (1956), *Špalíček pohádek* (1957).

Hrubínův návrat do „velké“ poezie umožnilo až nové literární ovzduší roku 1956. V tomto roce vydal Hrubín dvě básnické knihy, *Proměnu* a *Můj zpěv*. Kniha *Proměna* navazuje tematicky na předešlou lyrickoepickou skladbu Hirošima, je však obohacena novými postupy, jako třeba prolnutí epických prvků do lyrické básně. Doba, během které byl Hrubín nucen básnicky mlčet, byla pro něj dobou těžké krize. Oslavou překonání této krize je sbírka *Můj zpěv*. Hlavní témata *Mého zpěvu* dozívají ve sbírce *Až do konce lásky* (1961). Vrcholem sbírky je báseň *Dřevo se listem odívá*. Titul jí dal verš staročeské milostné básně ze 14. století.

Sbírka *Až do konce lásky* uzavřela jednu epochu Hrubínova vývoje. Další, tu poslední a umělecky vrcholnou, zahajuje lyrickoepická *Romace pro křídlovku* (1962). Po období hymnických chvalozpěvů života přišlo období životních bilancí. Autor se zde vrací do raného mládí, aby znovu prožil letmá setkání s dívkou z komediantského vozu, proměnu chlapce v muže, symbolizovanou otcovým nabídnutím břitvy k prvnímu holení, proměnu navždy spojenou s vůní kopru a kopřiv v srpnových nocích. V roce 1967 vyšly tři elegické zpěvy *Svit hvězdy umřelé*, napsané v roce 1949 ke smrti Fratiška Halase, a v roce 1969 básnické sny a vzpomínky na rodiče a sestru nazvané *Černá denice*. Míšení časových rovin představuje základní osu vánoční baladické skladby *Lešanské jesličky* (1970), v níž je příběh Marie a Josefa, nesoucích od křtu dítě, zasazen do Čech. Skladbou prostupují autorovy vzpomínky a biblické citáty.

Vedle poezie psané pro děti i dospělé doplňují Hrubínovo dílo práce prozaické. První, autobiograficky laděná próza z roku 1958 *U stolu*, nás zavádí do Hrubínova rodného kraje. Zachycuje sázavskou krajinu v době první světové války, osudy rodičů, dědečka a několika dalších osob. V další lyrické próze *Zlatá reneta* (1964) se hlavní

hrdina, úředník pražské knihovny, snaží vyrovnat s depresemi a stárnutím. Vrací se do míst svého mládí, ale hledání nového startu od počátku ztroskotává.

Hrubín také podnětně zasáhl do vývoje českého dramatu. *Srpnová neděle* (1958) je čechovovská lyrická hra, jejíž napětí není v ději, toho je tu minimálně, ale v postupném odhalování charakteru postav, který vyvěrá na povrch v útržkovitých monolozích, které odhalují přežitky a stíny minulosti. Hra z venkovského prostředí *Křišťálová noc* (1961) opět analyzuje dožívání starých životních postojů. Nenarozené dítě, symbolizující naději a budoucnost českého národa, se stalo centrem třetího Hrubínova dramatu *Oldřich a Božena aneb Krvavé spiknutí v Čechách* (1969). Hra však nepředstavuje známý idylický příběh, ale odkrývá kruté mocenské boje v zákulisí přemyslovského rodu. Přitom se odvíjí drama základních vztahů mezi mužem a ženou a lidského života vůbec, drama lásky a smrti. Námětem pro poslední drama se Hrubínovi stala francouzská pohádka *Kráska a zvíře* (1970).

Přínosná je také Hrubínova činnost překladatelská, v níž se projevil jako citlivý interpret při přebásnění poezie P. Verlaina, J. A. Rimbauda, R. Ponchona, J. Préverta a dalších francouzských básníků. Zhoubná nemoc ukončila Hrubínův život, a tak zůstal nedokončen překlad slavné Rostandovy hry *Cyrano z Bergeracu*, na kterém Hrubín pracoval.